

Despre învățarea migrației în străinătate

pe câmpuri sociale județene la origine și naționale la destinație¹

Dumitru Sandu, Universitatea București

Migrația românească în străinătate este tratată, în România analizelor sociale mai mult sau mai puțin specializate, invers proporțional cu importanța pe care o are fenomenul în discuție, cu ample consecințe locale, regionale și naționale. O astfel de situație obligă la valorificarea maximă a datelor, sărace altfel, de care dispunem. În acest context ne întrebăm **care sunt principalele coridoare regionale de emigrare a românilor din județele țării, considerate pe segmentele lor urbane și rurale, spre țările de destinație.** Întrebarea o formulăm cu referire strictă la plecările de dată recentă, înregistrate la recensământul din 2021 din România. Principala concluzie a analizei susține existența unor câmpuri sociale (Lessault&Berthomiere, 2019) ale emigrării românilor. În structurarea acestor câmpuri contează nu numai plecările din anumite județe spre anumite destinații de țară ci și remigrarea românilor de la o țară de destinație la alta, în conformitate cu principiul „migrația se învață” (Bernard& Perales, 2021) în cadrul unor culturi specifice de migrație, în rețele și interacțiuni sociale.

Într-o analiză anterioară (Sandu 2023) am urmărit specificul emigrărilor pe județe-medii rezidențiale către cele șase țări de atracție principală a românilor („hexagonul atracției migratorii”), tot cu date de migrație de sub un an de zile de la plecarea din țară, numai către principalele țări de destinație (Italia, Germania, Spania, Marea Britanie, Franța și Austria). **Avantajul analizei de față este că ia în considerație, ca date de intrare în analiză, emigrările către 19 țări de destinație și identifică similitudinile la origine ale ratelor de emigrare pentru toate cele 19 destinații naționale.**

Ipoteza de bază de la care pornim este că **fluxurile de emigrare se grupează, la origine, pe județe apropiate, similare ca situație socio-economică, și sunt orientate, la destinație, către țări aflate deja în câmpuri de migrație bine structurate prin rețele de migrație pre-existente.**

Ipoteza pornește de la premisa că migrația este, în bună măsură, un comportament învățat (Bernard&Perales 2021). Odată schimbat mediul de viață prin emigrare dincolo de granițele țării de origine, **migranții se re-adaptează la noua piață a muncii și**

¹ Prima formă a acestui material a fost publicată în *Contributors.ro*, 5.06.2024, <https://www.contributors.ro/campuri-sociale-ale-migratiei-romanilor-in-strainatate/> Am adaugat aici câteva propuneri de cercetare.

învață de la oamenii locului care sunt cele mai bune destinații posibile. Așa descoperă alte posibile ținte de re-migrare (Shire 2020). Similitudinile de profil de emigrare între regiunile de origine pot fi explicate prin astfel de culturi de emigrare care se constituie la originea regională a fluxurilor, prin mecanisme de învățare a migrației și unor noi modele de migrație prin intrarea în contact cu noi piețe transnaționale ale forței de muncă. Grupările de fluxuri de emigrare din România regională spre anumite destinații naționale pot fi considerate ca marcatori de câmpuri sociale transnaționale (Lubbers, Verdery, Molina 2020), constituite prin migrații internaționale.

Prezentăm, în continuare, modul de grupare a fluxurilor de emigrare, măsurate prin rate de emigrare dintr-un anume județ-mediuz rezidențial, către una dintre cele 19 țări de destinație.

Destinații structurate în câmpuri de migrație transnaționale

O bună parte dintre românii care re-migrează, după ce au locuit în străinătate, nu revin în România (nu știm câți) ci se duc într-o altă țară, pe modele de rute de migrație transnațională practicate deja în țara de imigrare. Din păcate, tema este complet ignorată în literatura de specialitate din România, după știința noastră. Grecii, spre exemplu, merg să lucreze în special în Marea Britanie. În 2019, când Marea Britanie era încă membră a Uniunii Europene, 74970 de cetățeni greci se aflau în Marea Britanie. Era destinația cu cel mai mare număr de imigranți greci din Uniunea Europeană, conform datelor EUROSTAT. În consecință, urmând logica anterior formulată, ne așteptăm ca județele din România care trimit număr mare de migranți în Grecia să trimită un număr mare de migranți și în Marea Britanie. Atât românii din Grecia cât și rudele lor din țară știu că dacă mergi să lucrezi în Marea Britanie este mai bine cu salariul dar și cu alte condiții de viață. Este o cultură a migrației care circulă între țări care sunt deja conectate prin fluxuri de migrație, indiferent de cetățenia migranților. **Acesta este tipul de raționament prin care interpretăm faptul că Grecia, Italia, Olanda, și Belgia ca destinații de emigrare regională din România, se află în aceeași grupare cu Marea Britanie (Tabel A1).**

Șase dintre cele șapte grupe de țări care constituie atracții de migrație pentru români sunt formate din două sau trei țări învecinate, structurate deja în câmpuri de migrație (Tabel A1). Țări nordice, Danemarca și Norvegia, spre exemplu, formează o grupă de atracție migratorie a românilor. Cele două țări învecinate formau deja un câmp de migrație. Datele EUROSTAT din 2021 indicau faptul că diasporele de cetățeni danezi cele mai numeroase se găseau în Suedia și în Norvegia. Existența unui astfel de câmp

de migrație care include Danemarca și Norvegia pare să fie bine cunoscută de către migrații români aflați în una dintre cele două țări.

Ce se poate spune despre profilul județelor din care au loc emigrările, cu datele referitoare la migrația regională de dată recentă, furnizate de recensământul 2021?

Factori explicativi ai modelului de emigrare

Am rulat, pentru fiecare dintre cele 19 țări de destinație, analizele corespunzătoare pentru a răspunde la întrebarea anterioară. Numai spre două dintre țările de destinație, respectiv Statele Unite ale Americii și Canada, emigrările de dată recentă tind să aibă loc mai mult din județe dezvoltate. În rest, predomină relațiile negative, în sensul că emigrarea are loc mai ales din județele sărace (în context românesc). Regularitatea este valabilă în special pentru plecările spre Italia, Marea Britanie, Olanda, Danemarca, Suedia, Grecia și Cehia. În continuare, cu excepțiile menționate, emigrarea are loc mai mult din regiunile cu sărăcie relativă sporită. Al doilea factor care contează este legat de numărul de plecați în străinătate la penultimul recensământ, în 2011. Cu cât județele (urban/rural) au înregistrat un număr mai mare de plecați în străinătate în 2011 (pe termen scurt sau lung), cu atât ratele de emigrare județeană în 2021 au fost mai mari. Relația este valabilă în special pentru fluxurile spre Italia, Austria, Franța, Irlanda, Portugalia, Statele Unite ale Americii, Canada și Ungaria. Plecările semnificative din rural au loc în special spre Germania, Austria și Franța. (Fundamentul pentru relațiile menționate în acest paragraf sunt analize de regresie multiplă, efectuate, dar neprezentate aici.)

Concluzii și propuneri de cercetare

Migrația de dată recentă înregistrată la recensământul din 2021 în România, din județe spre cele 19 țări considerate în analiză, este structurată pe **câmpuri de migrație spre șapte grupări de țări dar și pe caracteristici ale județelor la origine.**

Deși nu avem nicio cercetare asupra migrațiilor pe care le întreprind românii prin remigrare, fără să mai trecă prin România, datele analizate aici susțin convingător ipoteza că **migrația pas cu pas se învață**. Parte din românii care ajung în țara X pleacă direct de acolo în țara Y, în funcție de ceea ce află pe traseul migrației lor.

Județele României sunt implicate în structurarea unor câmpuri de migrație în funcție și de caracteristicile pe care le au. **Este foarte probabil că există culturi de migrație specifice pentru grupări de țări ca destinație și grupări de județe la origine.** Grupările de țări din tabelul A1 sunt departe de a fi întâmplătoare, sunt semnificative pentru spațiile pentru care există culturi de migrație comune, specifice, cu circulație atât în județe din România dar și între țările din respectivele grupări.

Nu încapă îndoială că migrația în străinătate este un fenomen multinivel, structurată individual, local, regional și național. Politicile de migrație, așteptate în România, ar putea beneficia din plin pornind de la informații adecvate de recensământ sau de sondaj. Altfel, ideea că „noi știm, nu avem nevoie de cercetări specializate” duce la politici nesustenabile.

Desigur, există, pentru fiecare cercetare asociată cu un sondaj, accente sau interese specifice. În măsura în care interesul fundamental al cercetării este explicarea remigrării, ar putea fi util să fie avute în vedere și întrebări precum cele marcate în continuare. Care este sensul intenționat al remigrării, dacă este vorba și de o astfel de intenție. Spre România sau spre o altă țară? Ideea de a întreba numai despre revenirea în România poate fi o formă de a determina răspunsul. Opțiunea nu ajută nici cunoașterea nici acțiunea în domeniu. Care este viitorul de stabilitate/mobilitate al fiecăruia dintre membrii familiei? În spațiu, dar și în timp. Tema merită să fie avută în vedere pentru că, frecvent, deciziile de migrație se iau în familie și nu strict individual. Care este situația limbilor străine cunoscute de către cei intervievați? Dar de către copii? Care este motivația pentru cei care ar dori să remigreze? Care este percepția intervievatului în legătură cu oferta de locuri de muncă, salariile, promovarea prin merit, corupția și calitatea serviciilor publice cu referire la România, țara actuală de imigrare, și o eventuală țară de remigrare, alta decât România? În ce țară i-ar plăcea să locuiască? Poate că în locul sondajelor mamut, nereprezentative, pe emigranți, ar fi vremea să avem și sondaje specializate pe emigranți români care lucrează în construcții, sănătate, cercetare-învățământ, HORECA etc. Ideea nu este nouă. Vezi, spre exemplu, cazul Poloniei (Domagała & Dubas-Jakóbczyk, 2019), care a făcut astfel de sondaje.

De ce astfel de probleme, incluse aici ca exemple de întrebări, pentru eventuale sondaje asupra românilor din străinătate? Din simplul motiv că politici fundamentate de migrație nu pot fi concepute decât în baza unor explicații adecvate ale emigrării și re-migrării, luând în considerație faptul că migrația se învață și piețele transnaționale ale forței de muncă din țările de destinație contează. Mult.

Desigur, punctele de vedere afirmate aici aparțin autorului și nu angajează, în niciun fel, cadrul instituțional prin care se difuzează materialul.

Anexa

Table A1. A factor analysis of recent emigration rates from Romanian counties to 19 destinations, 2021

Desination countries of short term emigration	Component: most developed country in the destination network , by human development index 2021						
	UK	France	Switzeland	Norway	USA	Ireland	Germany
Greece	.897	.064	-.035	.025	-.053	.189	.083
Netherlands	.784	-.031	.017	.488	.105	.057	.080
Italy	.658	.406	-.037	.267	-.213	.250	.068
United Kingdom	.655	.614	.006	.214	-.090	.180	-.004
Belgium	.650	.628	.024	-.046	.166	.111	.135
France	-.035	.874	-.020	-.026	.212	.087	.194
Portugal	.283	.853	.011	-.062	.250	.076	.145
Switherland	.027	-.042	.942	.035	.041	-.018	.013
Hungary	-.109	.029	.935	.084	.093	-.058	-.060
Sweden	.140	.010	.567	.481	-.091	.044	.420
Danmark	.109	.091	.317	.830	-.114	.120	.071
Norway	.410	-.199	-.122	.707	.280	.057	.016
United States of America	.018	.206	-.040	.132	.894	.077	-.056
Canada	-.052	.163	.135	-.084	.842	-.052	.019
Spain	.126	-.001	-.083	.006	-.047	.873	.116
Ireland	.208	.214	.007	.133	.095	.811	.012
Czech Republic	.202	.071	-.091	.183	-.169	.048	.841
Austria	-.100	.409	.092	-.145	.241	.119	.764
Germany	.410	.196	.320	.181	-.049	.431	.459
% variance after rotation	17.250	14.795	12.355	10.107	10.103	9.538	9.465

Data source: National Institute of Statistics. Census data 2021. Own computations. Principal component analysis with 7 predetermined number of factors, and Varimax rotation. KMO=0.674. Figures in the table, except the last row, are loadings. Input data: Emigration rates to specific countries from rural and urban areas of the counties (a matrix of 83 urban/rural counties by 19 destination countries).

Referințe bibliografice

Bernard, A., & Perales, F. (2021). Is migration a learned behavior? Understanding the impact of past migration on future migration. *Population and Development Review*, 47(2), 449-474.

Domagała, A., & Dubas-Jakóbczyk, K. (2019). Migration intentions among physicians working in Polish hospitals-Insights from survey research. *Health Policy*, 123(8), 782-789.

Lessault, D., & Berthomiere, W. (2019). Le champ migratoire: une notion fondatrice des théories contemporaines des migrations internationales. *Étudier les migrations internationales*, 21-50.

Lubbers, M. J., Verdery, A. M., & Molina, J. L. (2020). Social networks and transnational social fields: A review of quantitative and mixed-methods approaches. *International Migration Review*, 54(1), 177-204.

Sandu, D. (2023). Câți români sunt în străinătate? Hexagonul european al polilor de atracție a migraților din România *Hot News*. 30 octombrie.

Shire, K. The social order of transnational migration markets. *Global Networks* 20, no. 3 (2020): 434-453.